

6-12 YAŞ TÜRK ÇOCUKLARI İÇİN SOSYAL UYUM VE BECERİ ÖLÇEĞİ –SUBÖ¹

Nilhan Sezgin²

Sevil Akman³

Özet

Bu makalede annelerden alınan bilgilere dayanan, Türk çocuklarına özgü, Sosyal Uyum Beceri Ölçeği- SUBÖ'nin geliştirme çalışmaları özetlenmiştir. İlk adımda çocukların sosyal uyum ve becerilerini ölçen değişik ölçekler gözden geçirilmiş ve saptanan 45 madde, Türk kültürüne uyarlanmış; 71 madde ise araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. İkinci adımda, 116 maddelik SUBÖ birinci formu, 493 anneye (340 sağlıklı 153 psikiyatrik tanı almış çocuk ya da zihinsel engelli çocuk annesi) uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinden hesaplanan madde-toplam test korelasyonları ile ölçeğin 59 maddelik son formu elde edilmiştir. Faktör analizi yöntemleri ile SUBÖ'nin 7 faktörlü yapısı belirlendikten sonra ölçeğin son formunun tüm test ve alt ölçeklerinin iç-tutarlılıkları iki yarım test ve Cronbach Alpha katsayıları olarak hesaplanmıştır. Elde edilen 94 - .57 arasındaki katsayılar ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sağlıklı çocukların SUBÖ toplam ve alt ölçek puanlarının psikiyatrik tanı almış ya da zihinsel engelli çocukların puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğunun saptanması ise ölçeğin geçerliğine ilişkin önemli bir bulgudur.

Anahtar sözcükler: Sosyal Uyum ve Beceri, Türk çocuklarda sosyal uyum ve beceri değerlendirme, Ebeveyn-bakıcının sosyal uyum ve beceri değerlendirmesi, 6-12 yaş Türk çocuklar sosyal uyum ve beceri değerlendirme, Sosyal uyum beceri ölçeği geliştirilme adımları

SASS-T: SOCIAL ADAPTATION SKILLS SCALE FOR TURKISH CHILDREN AGES 6-12

Abstract

In this paper the construction steps of a Social Adaptation Skills Scale for Turkish children. (SASS-T) are presented. The scale is completed by mothers. Firstly, 45 items selected by examining various social skills scales were adapted to Turkish culture and 71 items were developed by the researchers and 116 item SASS-T first form was constructed. Secondly, this form was completed by the mothers of 340 healthy and 153 mildly retarded or psychologically diagnosed children (N= 493). By computing item total correlations SASS-T was reduced to 59 item. Factor analysis computations yielded 7 sub scales for the 59 item SASS-T. Split half and Cronbach Alpha coefficients of .94 -.57 indicates that the internal reliability of the scale is high. Man Whitney U comparisons for unequal

1 Sevil Akman'nın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı (Klinik) Psikoloji Yüksek Lisans Tezinde kullanılmak üzere geliştirilmiştir

2 Doç.Dr Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü, nsezgin@ankara.edu.tr

3 Uzman Psikolog Gülhane Askeri Tıp Akademisi Pediatrik Nöroloji Bölümü, sevakman@yahoo.com

samples yielded that the total and all sub scale scores for healthy group are meaningfully low from the diagnose groups which is an important finding indicating the validity of the scale.

Key words: Social Adaptation Skills, Assessment of Social Adaptation Skills for Turkish Children, Parents – Caregivers Assessing the Social Adaptation Skills, Assessing Social Adaptation Skills in Turkish children 6-12 years of age, Construction Steps of Social Adaptation Skills Scale.

Giriş:

Çevreleriyle ilişki halinde büyüyen ve gelişen bir varlık olan insan, hem kendi bedeni, duygusu, düşüncesi ile hem de çevresiyle sürekli karşılıklı etkileşim halinde olan ve bütün içinde yer alan başka bir bütündür. Bu çok yönlü bütünlük içindeki ilişkiler bilindiği gibi karşılıklıdır. Başka deyişle, bağımsız bir sistem olan her birey aktiftir ve içinde yer aldığı bütünlüğü şekillendirirken aynı zamanda oradan gelen uyarılarla kendini yeniden yapılandırır. Bu yeni yapısıyla tekrar çevreyi etkilerken değişmiş çevreden gelen geri-bildirimlerle kendini yeniden düzenler (Sezgin, 2001).

Bu ilişki döngüsünün yaşamdaki ilk adımı olan bebeklikten başlayarak tüm yaşam boyunca, hem bireyin kendi gereksinimlerine hem de çevrenin bireyden olan beklentilerine uygun bir biçimde gelişmesi beklendik, ideal bir konumdur. Westwood (1993), bireyin diğerleri ile olan ilişkilerinde sergilediği sosyal beceri ve uyumlu davranışların, hem ilişkilerin başlatılması hem de sürdürülmesi için en önemli araçlar olduğuna değinmektedir (Akt Akçamete ve Avcıoğlu, 2005).

Özellikle kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir çerçevede ifade ederek aktarabilmesi, onun kişisel gereksinim ve haklarını savunabilmesi, gerektiğinde diğerlerinden yardım talebinde bulunabilmesi, gerçekleştiremeyeceği talepleri geri çevirebilmesi gibi konularda çok önemlidir (Sorias 1986). Ancak, birçok çocuğun, özellikle de farklı yetersizlikleri olan çocukların, erken çocukluk ve temel eğitim dönemi boyunca sosyal beceri ve sosyal becerilerini uygulama konusunda zorlandığı bilinmektedir (Raina, O'Donnell, Rosenbaum, Brehaut, Walter, Russell, Swinton, Zhu ve Wood, 2005). Yayınlara bakıldığında özellikle gelişimin ilk aşamaları süresince yeterince uyumlu davranış sergileme konusunda güçlüğü olan bireylerin okul başarısı, sosyal yeterlilik ve akran ilişkilerinde risk grubu içinde olduklarından bahsedilmektedir (James, Hesselbrock, Meyers, Penniman. 1979, Roff, Sellen ve Gorlden, 1972, Akt Akçamete ve Avcıoğlu, 2005; Parker ve Asher, 1987). La Greca ve Mesibov (1979) bu tür sosyal uyum ve beceri güçlüğü olan çocukların sosyal beceri yetersizliklerine yapılacak erken müdahaleler ile onların sosyal uyum ve beceri gelişimlerinde yaşadıkları sorunların sağaltımına başlanmasının önemli olduğunu belirtmektedirler.

Uyum sürecindeki çatışmalar ve zihinsel engel düzeyindeki farklılıklar sonucunda çocuklar, farklı ortamlarda farklı davranışlar sergilemekte, sosyal uyum ve becerilerinde farklılıklar görülmektedir. Engelli olan ve olmayan çocukların sosyal beceri düzeylerini karşılaştıran çalışmalarda (Gresham ve MacMillan 1997; Sabomie ve Beard, 1990; Uysal, 2003) engelli çocukların sağlıklı çocuklara oranla, sosyal becerilerinin daha zayıf olduğu saptanmıştır. Ayrıca Gresham ve Reschly (1987) ve Gresham, Elliott ve Black (1987)'e göre öğrenme güçlüğü olan çocuklar ile hafif düzeyde

zihinsel engeli olan çocukların sosyal beceri puanlarının engeli olmayan yaşlılarından yaklaşık olarak iki standart sapma geride olduğu bulgulanmıştır. Zihinsel engelli çocukların davranışları yaşlılarının davranışlarından daha sorunlu olmaktadır (Semmel ve Gao, 1992). Russell ve Fomess (1985)'e göre bu çocuklardaki zihinsel kısıtlılıklar, sorunlu davranışlarının altında yatan nedenlerin başında gelmektedir.

Öte yandan, engelli bir çocuğa sahip olmanın her aileyi farklı düzeylerde de olsa etkilediği bilinmektedir. Ailede engelli bir çocuk olması ailenin planlarında, sosyal çevresinde, iş hayatında ve ekonomik konularda değişiklik yaratmaktadır. Ailelerin bu durum karşısında şok, üzüntü, suçluluk, hayal kırıklığı duyguları yaşaması ve reddetme, kabullenememe gibi tepkileri zaman zaman kaçınılmaz olabilmektedir. Aileler bir yandan bu duyguları deneyimlerken, diğer yandan bu değişikliklere uyum sağlamaya ve çözüm yolları üretmeye çalışmaktadır (Aydoğan, 1999; Akandere ve ark. 2009).

Ayrıca, engelli bir çocuğun sorumluluğu engelli olmayan bir çocuğa göre daha fazladır. Heller, Hsich ve Rowitz (1997)'e göre engelli bir çocuğa sahip olmak annelerin yaşamını babalardan daha çok etkilemektedir. Babalar işleri gereği ev dışında daha çok zaman geçirirken annelere daha fazla sorumluluk düşmektedir. Bu yüzden engelli çocuğa sahip olan anne, zamanının çoğunu çocuğunun gereksinimlerini karşılamaya ayırmakta ve daha fazla sorumluluk yüklenerek ailenin diğer üyelerinden soyutlanabilmektedir. Duygun ve Sezgin (2003), zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin, engelli olmayan çocuğa sahip annelere oranla daha fazla stres ve duygusal sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler.

Özellikle çocuğun uzun dönemli bağımlık ve bakım ihtiyacının olması, zihinsel veya bedensel işlevlerinde sınırlılıklar yaşaması durumu, çocuğun sosyal uyum ve beceri yetersizliğini fark edip açıkların kapatılması gibi zor bir rolün çocuğa bakan ebeveynin görevi haline gelmesine neden olmaktadır (Akman, 2006). Öte yandan Çocukların sosyal uyum ve beceri konusunda güçlükler yaşaması ve yardıma gereksinim duyması koşulunda, bu tür yetersizliği ve destek gereksinimi olan çocuğun ebeveyni olmanın, çocuğu ve gereksinimlerini en iyi tanıyan kişi olarak annelerin vereceği bilgilerin önemli olduğunu göstermektedir.

Çocukta süregelen bir engel olması çocuğun gelişim basamaklarında ilerlemesini askıya alabileceği gibi ebeveynlerin kaygıya kapılmasına neden olabilmektedir. Bu koşullarda, hem anneden hem de çocuktan kaynaklanan sıkıntılar yaşanabileceği açıktır. Örneğin, anne çocuğun bakımının çoğunu üstlenmesi nedeniyle stres yaşayabilir ya da çocuğun bakımı zamanın büyük bölümünü alabileceği için sosyal çevresi kısıtlanabilir. Süregelen bir engel ya da hastalığı olan çocuğa bakım veren annenin, çocuğunun fiziksel rahatsızlığı nedeniyle fazla koruyucu tutumlar sergilemesi ile çocukta da çeşitli psikolojik sıkıntıların ortaya çıkması ya da annenin duygusal ve davranışsal tepkilerinin çocuğun sosyal uyum becerilerine yansması ve çocukta çeşitli psikolojik sorunların çıkması olasılığı çok yüksektir. Tüm bu karşılıklı ilişkiler içinde çocuğun sosyal uyumuna ilişkin bilgilerin anneden alınması, çocuk hakkında daha gerçekçi bilgiler sağlayacaktır.

Bu araştırmanın amacı, 6-12 yaş grubundaki Türk çocukların sosyal uyum ve becerilerini annelerden alınan bilgilerle değerlendiren bir ölçek geliştirmektir.

Yöntem

Örneklem

Ölçeğin derlenme çalışmasına Ankara ili içinde farklı SED kesimindeki ilk öğretim okullarında eğitim alan (Kızılay-Namık Kemal ve Pursaklar-Nebahat Taşkın İlköğretim okulları) 340 sağlıklı çocuk (K=176, E=164) annesi ve Gülhane Askeri Tıp Akademisi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları polikliniğinde değişik psikopatoloji tanısı almış olan, Gülsav, , Duyum, ve Barış Özel Eğitim Merkezlerine devam eden toplam 153 çocuğun (K=53, E=100) annesinin oluşturduğu 493 anne katılmıştır.

Örneklemi oluşturan 493 annenin çocuklarının 229'u kız (%46.5), 264'ü erkektir (%53.5). 229 kız çocuğun %51.8'i (N=176)sağlıklı grupta, %34.6'sı (N=53) tanı grubunda; 264 erkek çocuğun ise 48.22'si sağlıklı grupta (N=164), %65.4'ü (N=100) tanı grubunda yer almaktadır. Çocukların % 10.5'i okula gitmezken, % 17.4'ü birinci, %13.4'ü ikinci, %12'si üçüncü, % 19.7'si dördüncü, %11'i beşinci, % 14.6'sı altıncı, ve % 1.4'ü yedinci sınıfa devam etmektedir (Bkz. Tablo 1 ve 2).

Tablo 1. Tüm Grup, Sağlıklı ve Tanı Grupları için Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Tüm Grup		Sağlıklı		Tanı	
	N	%	N	%	N	%
K	229	46.5	176	51.8	53	34.6
E	264	53.5	164	48.2	100	65.4
Toplam	493	100	340	69.0	153	31.0

Tablo 2: 6 – 12 Yaş Çocukların Yaş ve Sınıf Dağılımı

Yaş	N	%	Toplam %
6	76	15.4	15.4
7	74	15.0	30.4
8	63	12.8	43.2
9	80	16.2	59.4
10	90	18.3	77.7
11	37	14.8	92.5
12	37	7.5	100
Toplam	493	100	

Eğitim			
gitmiyor	52	10.5	10.5
1.sınıf	86	17.4	28
2.sınıf	66	13.4	41.4
3.sınıf	59	12	53.3
4.sınıf	97	19.7	73.0
5.sınıf	54	11.0	84.0
6.sınıf	72	14.6	98.6
7.sınıf	7	1.4	100
Toplam	493	100	

Örneklem grubundaki çocukların yaş ortalaması 8.81 yaş, anne yaş ortalaması 34.7, baba yaş ortalaması ise 38.5 ‘dir. Annelerin %31.6’sı (n= 156) ilkokul, %30.4’ü (n= 150) lise mezunu iken babalar ağırlıklı olarak lise % 34.5 (n= 170) ve Üniversite % 35.1 (n= 173) eğitimi almıştır.

İşlem

Çocuklar için Sosyal Uyum Beceri Ölçeği (SUBÖ) geliştirilirken ilk adımda çocukların sosyal uyum ve becerilerini ölçen ve yayınlarda sıklıkla kullanılmış değişik ölçekler taranmış ve aşağıda ayrıntılı olarak yer alan 5 ölçekten 45 madde, Türk kültürüne uyarlanarak ölçeğe dahil edilmiş; diğer 71 madde ise araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. SUBÖ geliştirilirken yararlanılan beş ölçek; Social Skills Training with Children and Adolescents (Spence, 1979a); Social skills training with children and adolescents. Staff Questionnaire: Social Behaviour at School (children age 5-10 years) (Spence, 1979b); Öğrenci Davranışları Derecelendirme Ölçeği (Merteoğlu, 1987); AAMD Uyumsal Davranış Skalası (Epir, 1976); ve Children’s Behavior Questionnaire (Vandell, 1995) ‘dir.

SUBÖ’nün ilk formunda yukarıda belirtilen ölçeklerden yararlanarak “hiç uygun değil-1puan” “biraz uygun-2puan”, “çok uygun-3puan” olarak değerlendirilen 3’lü likert tipi toplam 116 madde yer almaktadır. Bu formda Sue Spence (1979a) tarafından geliştirilen “Social Skills Training with Children and Adolescents” ölçeğinin⁴ toplam 3 maddesinden ; (1m. SUBÖ’nin 21. maddesi, 2m. SUBÖ’nun 28. maddesi ve 3m. SUBÖ’nin 43. maddesi); Sue Spence (1979b) tarafından geliştirilen “Social Skills Training with Children and Adolescents. Staff Questionnaire: Social Behaviour at School (5-10 yaş)” ölçeğinin⁵ ise toplam 7 maddesi (6. SUBÖ’nun 31. maddesi, 20. SUBÖ’nin 47. maddesi, 21. SUBÖ’nin 23. maddesi, 24. SUBÖ’nun 16. maddesi, 27. SUBÖ’nin 56. maddesi ve 39. SUBÖ’nin 46. maddesi) SBUÖ’de yer almaktadır. SBUÖ ilk formunda Öğrenci Davranışları

⁴ maddeler çocuklar tarafından doldurulmaktadır. SUBÖ ‘de kullanılan maddeler ebeveynlere uygun olarak uyarlanarak kullanılmıştır.

⁵ maddeler çocuğun öğretmeni ve bakıcısı tarafından doldurulmaktadır.

Derecelendirme Ölçeği'nin (Merteoğlu, 1987) 5 maddesi; (İşbirliği alt ölçeğinin, 1.m- SUBO'nin 8. maddesi ve 7m. -SUBO'nin 10. maddesi olarak; Çalışma alt ölçeğinin, 4m. -SUBO'nin 1. Maddesi, 10m. -SUBO'nin 2. maddesi ve 19.m -SUBO'nin 4. maddesi olarak) kullanılmıştır.

İlk form oluşturulurken zihinsel engelli bireylerin sosyal beceri ve uyumlarının çok yönlü değerlendirmesini yapan AAMD Uyumsal Davranış Skalasının (Epir, 1976), 12 boyutundan yararlanılmıştır. Bu boyutlar ilk formda; “yıkıcı davranışları veya huysuzluk nöbetleri vardır” (SUBO'nun 36.,37.,38. maddeleri), “başkalarına karşı düşüncesizdir” (SUBO'nun 26. maddesi), “hiddet bildiren sözler sarfeder” (SUBO'nun 93.,94. maddeleri), “nizamları ve alışlagelmiş hareketleri tanımaz” (SUBO'nun 46., 47. maddeleri), “emirlere, isteklere ve yönergelere uymaz” (SUBO'nun 7.,9., maddeleri), “işlere veya yerlere gecikir” (SUBO'nun 101.,102. maddeleri), “kaçma ve kaçmaya teşebbüs” (SUBO'nun 100.,1003. maddeleri), “topluluklara aykırı davranışlar” (SUBO'nun 69. maddesi), “başkalarının eşyalarını izinsiz alır” (SUBO'nun 49.,50.,51. maddeleri), “yalan ve hile” (SUBO'nun 52.,53.,54. maddeleri), “diğer duygusal dengesizlik belirtileri vardır” (SUBO'nin 63.,64.,65.,66.,83.,84. maddeleri), “başlarının yanında uygunsuz davranışları vardır” (SUBO'nin 95. maddesi) olarak yer almaktadır.

Son olarak Vandell (1995) tarafından geliştirilen “Children's Behavior Questionnaire” ölçeğinin 9 maddesi (Children's Behavior Questionnaire 1.m -SUBO'nin 15. maddesi, 7.m - SUBO'nun 41. maddesi, 11. M - SUBO'nin 22. maddesi, 14.m - SUBO'nin 33. maddesi, 20.m - SUBO'nin 20. maddesi, 32.m. - SUBO'nin 62. maddesi, 35.m - SUBO'nun 3. maddesi, 40.m - SUBO'nin 6. maddesi ve 41.m - SUBO'nin 39. maddesi) SUBO ilk formuna dahil edilmiş ve bu form 493 anneye uygulanmıştır.

Tanı grubundaki çocuk anneleri GATA çocuk ve ergen ruh sağlığı polikliniğinde ve özel eğitim merkezlerinde gerektiğinde açıklamalar yapılarak ölçekleri doldurmuşlardır. Sağlıklı çocuk grubundaki anneler ise okullardaki öğretmenler aracılığı ile ölçekleri yanıtlamışlardır. Gönüllü katılım yoluyla toplanan verilerin madde-toplam test korelasyonları hesaplanarak madde ayırt edicilik gücünün kestirilmesi ve faktör analizi yöntemleri ile test edilerek ölçeğin 59 maddeden oluşan son formu yapılandırılmıştır.

Bulgular

Madde Toplam test Korelasyonları:

SUBO'nin yapı geçerliğini saptamak amacıyla madde-toplam test korelasyonları yoluyla madde ayırt edicilik gücünün kestirilmesine ilişkin bulgular tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. SUBO maddeleri ve madde toplam test korelasyonları

Maddeler	Madde Toplam Test Korelasyonları
Ödevlerine kendiliğinden başlamaz.	.20
Dikkatini devamlı olarak iş veya ödevi üzerinde toplayamaz.	.36
Dikkati çok çabuk dağılır.	.35
Odasını temiz ve düzenli tutamaz.	.30
Görev verildiğinde onu unuttur (ekmek almayı unutmak, ev ödevlerini almayı unutmak vb.)	.27
Başladığı birşeyi bırakmakta zorlanır.	.16
Verilen emirleri duymamazlıktan gelir.	.42
Başkaları konuşurken onları dinlemez.	.32
İstenilenin tam tersini yapar.	.39
Gereksiz yere iddialaşır.	.41
Hatasını kabul etmez.	.44
Hatası için özür dilemez.	.28
Küçük bir hata yapsa bile kolayca rahatsız olur.	.12
Konuşurken ses tonu çok yüksektir.	.29
Konuşurken ses tonu çok alçaktır.	.14
Uygun olmayan zamanlarda konuşur.	.34
Kendi kendine konuşur.	.33
Çok konuşur.	.25
Konuşurken gereksiz gülmesi/homurdanması olur.	.38
Arkadaşlarının söylediklerinden çabuk kırılır/alınır.	.20
Aşırı ilgilenildiği zaman utanır.	.23
Yeni tanıdığı insanlarla ilişkiye girmekte zorlanır.	.29
Konuşurken göz teması kuramaz (karşısındakinin gözüne bakamaz).	.34
Yüz ifadesi, mimikleri, jestleri duruma uygun değildir (üzüntülü durumda güler vb.)	.22
Başkalarının konuşmasını keser.	.50
Başkalarına karşı düşüncesiz davranışları vardır (yüksek sesle tv. izlemek vb.).	.47
Arkadaş ilişkilerinde tercih edilmez/az arkadaşı vardır.	.36
Yeni arkadaşlar edinmede güçlük çeker.	.35
Diğer çocuklarla alay eder.	.34
Gereksiz yere arkadaşlarına sataşır.	.46

Gereksiz yere arkadaşlarıyla kavga eder.	.45
Arkadaşları kendisine takıldığında/sataştığında kolaylıkla öfkelenip saldırganlaşır.	.41
Yapmak istediği bir şey engellendiğinde sinirlenir/hırçınlaşır.	.45
Haklı olduğunda kendi hakkını koruyamaz ve kendini savunamaz.	.29
Alay edildiğinde kolaylıkla kızar.	.29
Engellendiği zaman ağlar ve çığlık atar.	.39
Engellendiği zaman kapıları çarpar, cisimleri atar, ayağını yere vurur.	.44
Engellendiği zaman kendini yere atar.	.33
Önüne geçilirse geriler.	.15
Önüne geçilirse üzülür.	-.15
İstediklerini yaptıramayınca öfke nöbetlerine tutulur.	-.32
Konuşurken bir cümleyi veya kelimeyi tekrarlar.	.40
Konuşma sırasında kekeler.	.17
Konuşması anlaşılmaz.	.32
Konuşmasında bozukluk vardır (harfleri muntazam söyleyemez).	.26
Kurallara uymayı reddeder.	.47
Oyunda sırasının gelmesini beklemeden oyuna katılır.	.37
Kuyrukta/sırada beklemez.	.35
Başkalarının eşyalarını izinsiz alır.	.27
Başkalarına ait olan şeyleri cepten, cüzdandan vb. yerlerden alır.	.27
Başkalarına ait olan şeyleri kilitleri açarak veya kırarak alır.	.14
Gerçekleri kendi çıkarına göre değiştirir.	.44
Oyunlarda, sınavlarda hile yapar.	.24
Olaylar hakkında yalan söyler.	.41
Sürekli tekrarlayan davranışları vardır (parmaklarıyla tempo tutma, ayak sallama, oturduğu yerde ileri-geri sallanma vb.)..	.34
Garip duruş veya davranışları vardır (başını eğik tutma, parmak ucunda yürüme, parmak emme vb.)	.17
Sürekli ellerini yıkama, toz bulaştıysa diye elbiselerini silkeleme, açık kaldı mı diye kapıları kontrol etme gibi aşırı titizliği vardır.	.11
Oturacağı veya uyuyacağı yer konusunda aşırı hassastır.	.22
Hasta olmadığı halde hastaymış gibi davranır.	.34
Ağrı ve sızısı olduğunda aşırı endişelenir.	.29
Bir yeri kanadığında aşırı tepki gösterir.	.25
Sebepsiz yere duygusal durumu değişir.	.36

Üzül­dü­ğü zaman midesi bulanır veya kusar.	.23
Günlük faaliyetlerinde ür­kektir.	.34
Kendini öldürmekten söz eder.	.25
Kendini öldürmekle tehdit eder.	.29
Hiçbir zaman yerinde oturmaz.	.49
Odada devamlı koşar, atlar.	.44
Devamlı kımıldar ve kıpırdar.	.35
Düzeltil­di­ği zaman konuşmaz.	.33
Eleştirildiği zaman sinirlenir.	.48
Eleştirildiği zaman üzülür.	-.27
Düzeltil­di­ği zaman bağırıp ağlar.	.34
Kendi yaptığı hatalar için başkalarını suçlar.	.49
Anne, baba ve kardeşleri evden uzaktayken onlara birşey olursa diye aşırı endişelenir; ya da geç kaldıklarında pencerede bekler.	.13
Arkadaşlarına, akrabalarına yatıya gitmek istemez.	.20
Okula gitmekte zorlanır.	.39
Eşyalarına zarar verir.	.39
Eşyalarını kaybeder.	.44
Arkadaşları kendisini sevsin diye eşyalarını onlara verir.	.29
Tehlikeli olduğu söylenen işleri yapar (kibritle, kesici aletle oynamak vb.)	.34
Uyku düzeni bozuktur (aşırı ya da az uyur).	.27
Kabuslardan, kötü rüyalar­dan şikayet eder.	.25
Uykusunda bağırır.	.26
Anne-babasının odasında uyur.	.28
Aşırı yemek yer.	.27
Az yemek yer.	.14
Yemek seçer.	.29
Birşeyle ilgilendiğinde yemek yemeği unuttur.	.32
Hayvanlara zarar verir.	.27
Kendine zarar verecek davranışlardan kaçınmaz (örn, trafikte ışıklara dikkat etmeden karşıdan karşıya geçer).	.41
Kötü söz kullanır/küfreder.	.29
Fiziksel şiddet göstereceğini söyleyerek başkalarını tehdit eder.	.43
Açık-saçık konuşur.	.16
Başkalarının yanında uygunsuz davranışları vardır (gereksiz yere	.38

dokunmak, çok yaklaşarak konuşmak, masturbasyon yapma vb.)	
Tırnaklarını yer.	.24
Dişlerini gıcırdatır.	.23
Kendine fiziksel olarak zarar verecek davranışları vardır (kendini ısırması, vurması, saçını çekmesi, ağrıyan yerine dokunması, cisimleri ağzına, burnuna sokması vb.)	.23
Televizyonda veya kitapta acıklı bir şey duyduğunda üzülür / üzüntüsünü belli eder.	-.15
İzin almadan evden çıkıp gider.	.37
İzin almadan sınıftan dışarıya çıkar.	.28
Okuldan dönerken oyuna dalıp eve geç gelir.	.19
Evden, okuldan kaçar.	.19
Korkuları vardır.	.25
Çok fazla övülme ister.	.43
Başkalarına gösterilen ilgiyi kıskanır.	.44
Çok fazla destek ister.	.45
İlgi çekmek için şımarık davranır.	.47
“Kimse beni sevmiyor, herkes benimle dalga geçiyor” diye yakınır.	.40
Hastalığını bahane ederek kendine çıkar sağlar (okulda, evde, oyunda, yaramazlık yaptığında ceza almamak için hastalığını kullanır).	.31
Gece yatağını ıslatır.	.21
Gündüz altına kaçırr.	.18
Gece kaka kaçırr.	.23
Gündüz kaka kaçırr.	.24
Kardeşlerini onlara zarar verecek kadar kıskanır.	.45
Yorulduğunu bilmez.	.43

Ebel (1965; akt. Erkuş, 2003), “pratik manidarlık” için .40 ve daha yukarısı değerler maddelerin ayırt ediciliklerinin “çok iyi” olduğunu, .30-.40 arasında olan değerlerin ise madde ayırt ediciliklerinin “iyi” olduğunu, .20-.30 arasındaki değerlerin ise o maddelerin düzeltilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenle SUBÖ’nin 116 maddelik ilk formunda yer alan 56 madde, madde toplam korelasyonu .30 değerinin altında olması nedeniyle ölçekten çıkarılmış ve ölçeğin 60 maddelik son düzenlemesi oluşturulmuştur.

Faktör analiz bulguları

Bu aşamadan sonra 60 maddelik SUBÖ'nin yeni formuna Temel Bileşenler Analizi yöntemi uygulanmıştır. Faktör yapısını incelemek amacıyla, verilerin açıklayıcı çözümlenmeleri yapılırken Nunnaly'nin 20'den çok değişken içeren açıklayıcı çözümlenmeler için önerdiği şekilde (akt. Schmidt, Joiner, Young ve Tech, 1995) Temel Bileşenler Analizi (TBA) uygulanmıştır. Bu çözümlenmeler için aşağıda ayrıntıları verilen ölçütler çerçevesinde incelemeler yapıldıktan sonra varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Faktörler saptanırken Schmidt ve arkadaşlarının (1995) önerdikleri şu ölçütler kullanılmıştır:

Kaiser'in (1961; akt.Tabachnik ve Fidell, 1983) normalizasyon ölçütlerine döndürülmemiş özdeğerleri 1'den yüksek olan faktörler ele alınmıştır.

Faktör sayısına karar verilirken scree test grafiği de kullanılmıştır (Catell, 1966; akt.Schmidt ve ark., 1995).

Faktör örüntüsünü oluştururken çoğu araştırmacının (Catell ve Bagghay, 1960; Gorsuck, 1974; Neale ve Libert, 1980; akt. Schmidt ve ark., 1995) önerdiği şekilde faktör yükleri .30 - .40'dan yüksek olan maddeler faktörlere dahil edilmiştir.

Yapılan çözümlenmelerde ilk aşamada uygulanan Temel Bileşenler Analizi yöntemi ile özdeğerleri 1.015'den yüksek olan 17 faktör belirlenmiştir. Toplam varyansa olan katkıları%1.71 ile %18.96 arasında değişen 17 faktörün toplam varyansa olan ortak katkıları 60.35'olarak hesaplanmıştır. 60 maddelik bir ölçekte 17 faktörün uygun bir yapıyı yansıtmaya olasılığının düşük olduğu düşünülerek özdeğerleri 1'den yüksek olan farklı faktör olasılıkları madde faktör anlamları da göz önüne alınarak incelenmiştir. Bu incelemeler sonunda 7 faktörlü yapının uygun olduğuna karar verilmiş, çözümlenmeler 7 faktör üzerinden Temel Bileşenler Analizi ile ardından ortogonal varimax döndürme yöntemi ile tekrarlanmıştır. Bu çözümlenmeler sonucunda 60 maddenin 7 faktöre 30'dan yüksek faktör yükü ile yüklenebildiği saptanmıştır. Ancak 6. faktörde yer alan tek maddenin (SUBÖ'nin ilk formundaki 89. Madde "Bir şeyle ilgilendiğinde yemek yemeği unuttur"), bu faktörde yer alan diğer 5 maddeyle içerik olarak uyuşmadığı saptanmış ve bu madde ölçekten çıkartılmıştır. Diğer analizlerde SUBÖ 59 madde olarak kullanılmıştır.

Çözümlenmeler sonucunda varyansın %40.45'ünü açıklayan 7 faktör elde edilmiştir. Maddelerin içeriklerine uygun olarak 1.Faktör, Dürtüsellik; 2. Faktör, Engellenme Eşiği; 3. Faktör, Dikkat ve Hareketlilik (Karışık); 4. Faktör, Sosyal İlişkiler; 5. Faktör Duygu Durumu; 6. Faktör, Onay İhtiyacı ve 7. Faktör, İç Dönüklük, olarak adlandırılmıştır.

Dürtüsellik boyutu olan ilk Faktör, varyansın %8.19'unu; Engellenme Eşiği boyutu olan 2. Faktör, varyansın %6.18'ini; Dikkat ve Hareketlilik (Karışık) olan 3. faktör varyansın %6.05'ini; Sosyal İlişkiler boyutu olan 4. faktör varyansın %5.86'sını; Duygu Durumu boyutu olan 5. faktör varyansın %5.17'sini; Onay İhtiyacı olan 6. faktör varyansın %4.85'ini; İç Dönüklük boyutu olan 7. faktör ise varyansın %4.13'ünü açıklamaktadır (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. SUBO-Çocuklar için Sosyal Uyum Beceri Ölçeğinin Maddelerinin Faktör Dağılımı ve Faktör Yükleri

	Faktör Yükleri
Dürtüsellik Boyutu (1. Faktör) 14 (14 Madde)	
29. Diğer çocuklarla alay eder.	.547
30. Gereksiz yere arkadaşlarına sataşır.	.488
31. Gereksiz yere arkadaşlarıyla kavga eder.	.533
47. Oyunda sırasının gelmesini beklemeden oyuna katılır.	.607
48. Kuyrukta/sırada beklemez.	.467
52. Gerçekleri kendi çıkarına göre değiştirir.	.521
54. Olaylar hakkında yalan söyler.	.567
59. Hasta olmadığı halde hastaymış gibi davranır.	.384
74. Kendi yaptığı hatalar için başkalarını suçlar.	.418
78. Eşyalarına zarar verir.	.415
95. Başkalarının yanında uygunsuz davranışları vardır (gereksiz yere dokunmak, çok yaklaşarak konuşmak, mastürbasyon yapma vb.)	.389
100. İzin almadan sınıftan dışarıya çıkar.	.568
110. Hastalığını bahane ederek kendine çıkar sağlar (okulda, evde, oyunda, yaramazlık yaptığında ceza almamak için hastalığını kullanır).	.551
115. Kardeşlerini onlara zarar verecek kadar kıskanır.	.397
Özdeğeri:	4.838
Toplam Varyansa Katkısı (%)	8.199
Engellenme Eşiği Boyutu (2. Faktör) (8 (8 Madde)	Faktör Yükleri
26. Başkalarına karşı düşüncesiz davranışları vardır (yüksek sesle tv. izlemek vb.).	.372
32. Arkadaşları kendisine takıldığında / sataştığında kolaylıkla öfkelenip saldırganlaşır.	.561
33. Y yapmak istediği bir şey engellendiğinde sinirlenir/hırçınlaşır.	.674
36. Engellendiği zaman ağlar ve çığlık atar.	.690
37. Engellendiği zaman kapıları çarpar, cisimleri atar, ayağını yere vurur.	.650
38. Engellendiği zaman kendini yere atar.	.385
41. İstedini yaptıramayınca öfke nöbetlerine tutulur.	.508
93. Fiziksel şiddet göstereceğini söyleyerek başkalarını tehdit eder.	.302
Özdeğeri:	3.648
Toplam Varyansa Katkısı (%)	6.184

Dikkat ve Hareketlilik (Karışık) Boyutu (3. Faktör) (10 (10 Madde)	Faktör Yükleri
3. Dikkati çok çabuk dağılır.	.366
42. Konuşurken bir cümleyi veya kelimeyi tekrarlar.	.369
55. Sürekli tekrarlayan davranışları vardır (parmaklarıyla tempo tutma, ayak sallama, oturduğu yerde ileri-geri sallanma vb.).	.440
67. Hiçbir zaman yerinde oturmaz.	.655
68. Odada devamlı koşar, atlar.	.650
69. Devamlı kımıldar ve kıpırdar.	.589
79. Eşyalarını kaybeder.	.377
81. Tehlikeli olduğu söylenen işleri yapar (kibritle, kesici aletle oynamak vb.).	.449
91. Kendine zarar verecek davranışlardan kaçınmaz (örn, trafikte ışıklara dikkat etmeden karşıdan karşıya geçer).	.459
116. Yorulduğunu bilmez.	.435
Özdeğeri:	3.572
Toplam Varyansa Katkısı (%)	6.054

Sosyal İlişki Boyutu (4. Faktör) (10 Madde)	Faktör Yükleri
2. Dikkatini devamlı olarak iş veya ödevi üzerinde toplayamaz.	.413
4. Odasını temiz ve düzenli tutamaz.	.472
7. Verilen emirleri duymamazlıktan gelir.	.586
8. Başkaları konuşurken onları dinlemez.	.396
9. İstenilenin tam tersini yapar.	.546
10. Gereksiz yere iddialaşır.	.529
11. Hatasını kabul etmez.	.529
16. Uygun olmayan zamanlarda konuşur.	.407
25. Başkalarının konuşmasını keser.	.468
46. Kurallara uymayı reddeder.	.459
Özdeğeri:	3.462
Toplam Varyansa Katkısı (%)	5.868

Duygu Durum Boyutu (5. Faktör) (7 Madde)	Faktör Yükleri
19. Konuşurken gereksiz gülmesi/homurdanması olur.	.476

23. Konuşurken göz teması kuramaz(karşısındakinin gözüne bakamaz).	.477
27. Arkadaş ilişkilerinde tercih edilmez/az arkadaşı vardır.	.601
28. Yeni arkadaşlar edinmede güçlük çeker.	.679
44. Konuşması anlaşılmaz.	.315
62. Sebepsiz yere duygusal durumu değişir.	.514
77. Okula gitmekte zorlanır.	.451
Özdeğeri:	3.053
Toplam Varyansa Katkısı (%)	5.175

Onay İhtiyacı Boyutu (6. Faktör) (5 Madde)	Faktör Yükleri
105. Çok fazla övülme ister.	.610
106. Başkalarına gösterilen ilgili kıskanır.	.702
107. Çok fazla destek ister.	.556
108. İlgi çekmek için şımarık davranır.	.485
109. “Kimse beni sevmiyor, herkes benimle dalga geçiyor” diye yakınır.	.378
Özdeğeri:	2.861
Toplam Varyansa Katkısı (%)	4.850

İçe Dönüklük Boyutu (7. Faktör) (5 Madde)	Faktör Yükleri
17. Kendi kendine konuşur.	.396
64. Günlük faaliyetlerinde ürkektir.	.414
70. Düzeltildiği zaman konuşmaz.	.525
71. Eleştirildiği zaman sinirlenir.	.507
73. Düzeltildiği zaman bağırıp ağlar	.553
Özdeğeri:	2.432
Toplam Varyansa Katkısı (%)	4.132

SUBÖ 59 maddelik son formunun betimleyici özellikleri açısından incelenmesi amacıyla Toplam puan ve yedi alt ölçeğin önce tüm örneklem için daha sonra da cinsiyet, grup ve 6-8, 9-12 olarak iki gruba ayrılan yaş değişkenine göre hesaplanan ortalama ve standart sapmaları tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 5. Tüm Örneklem, Cinsiyet, Grup ve İki Yaş Grubu için SUBÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tüm Örneklem		SUBO Toplam	Durtusellik	Engellenme Esigi	Dikkat Hareketlilik	Sosyal İlişki	Duygu Durumu	Onay İhtiyacı	İce Donukluk
N		493	493	493	493	493	493	493	493
\bar{X}		90.2	17.3	13.8	15.9	16.7	10.0	8.9	7.4
SS		18.4	4.1	2.9	4.3	4.6	2.8	2.7	2.1
cinsiyet		SUBO Toplam	Durtusellik	Engellenme Esigi	Dikkat Hareketlilik	Sosyal İlişki	Duygu Durumu	Onay İhtiyacı	İce Donukluk
Kız	N	229	229	229	229	229	229	229	229
	\bar{X}	87.2	16.4	13.4	15.1	16.0	9.9	8.7	7.3
	SS	17.2	3.3	2.8	4.0	4.6	2.7	2.6	2.1
Erkek	N	264	264	264	264	264	264	264	264
	\bar{X}	92.8	18.0	14.1	16.7	17.2	10.2	8.9	7.4
	SS	19.1	4.6	2.9	4.5	4.6	2.9	2.8	2.2
Grup		SUBO Toplam	Durtusellik	Engellenme Esigi	Dikkat Hareketlilik	Sosyal İlişki	Duygu Durumu	Onay İhtiyacı	İce Donukluk
Sağlıklı	N	340	340	340	340	340	340	340	340
	\bar{X}	84.0	13.1	16.3	15.0	15.3	9.3	8.1	6.9
	SS	14.8	2.6	3.4	3.7	3.9	2.3	2.4	1.8
Tanı	N	153	153	153	153	153	153	153	153
	\bar{X}	90.2	13.8	19.5	18.3	20.0	11.8	10.6	8.5
	SS	18.2	3.0	4.6	4.7	4.5	3.0	2.8	2.4

İKİ GRUPLU YAŞ	SUBO Toplam	Durtusellik	Engellenme Esigi	Dikkat Hareketlilik	Sosyal İliski	Duygu Durumu	Onay İhtiyaci	Ice Donukluk
N	213	213	213	213	213	213	213	213
6-8 X̄	92.0	17.5	14.0	16.6	17.2	10.2	9.0	7.4
SS	18.9	4.2	2.9	4.6	4.7	2.9	2.8	2.2
N	280	280	280	280	280	280	280	280
9-12 X̄	90.2	17.1	13.7	15.6	16.3	10.0	8.8	7.4
SS	18.0	4.0	2.9	4.0	4.6	2.8	2.7	2.1

SUBÖ güvenilirlik çözümlenmeleri:

SUBÖ'nin güvenilirliği tüm ölçek puan ve alt ölçekler için Cronbach Alpha ve Spearman Brown eşit olmayan iki yarım güvenilirlik hesaplamalarıyla incelenmiştir. Ölçeğin uygun sınırlar içinde bulgularan iç tutarlılık katsayıları, Tablo 5'de yer almaktadır

Tablo 6. SUBÖ Toplam ve Yedi Faktörü için İç Tutarlılık Katsayıları

Güvenirlik katsayısı	SUBÖ Tüm	Durtusellik	Engellenme Esigi	Dikkat Hareketlilik	Sosyal Illiski	Duygu Durumu	Onay Ihtiyaci	Ice Donuk
Cronbach Alpha	.94	.83	.62	.74	.84	.68	.78	.67
İki yarım Spearman Brown	.89	.81	.60	.72	.80	.66	.73	.57

Tablo 6 incelendiğinde tüm ölçek ile dürtüsellik, sosyal ilişkiler, dikkat - hareketlilik ve onay ihtiyacı alt ölçeklerinin iç tutarlılıklarının .70 üzerinde olduğu; engellenme eşiği, duygu durumu ve içe dönüklük alt ölçeklerinin ise her iki iç tutarlılık katsayılarının .70 altında olduğu gözlenmektedir.

SUBÖ geçerlik çözümlenmeleri:

Betimleyici çözümlenmeler sonunda saptanan ortalamalar incelendiğinde toplam puan ile yedi faktör puanlarının sağlıklı ve tanı almış grup karşılaştırmalarının yapılabileceği gözlenmiştir. Sağlıklı (n=340) ve engelli ya da psikiyatrik tanı almış (n=153) grupların katılımcı sayılarının çok farklı olması nedeniyle grup değişkeninin SUBÖ toplam ve alt ölçek puanları üzerindeki etkisi, eşit olmayan bağımsız gruplar için Man Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonunda SUBÖ toplam ve yedi alt ölçek puanlarının sıra ortalamalarının sağlıklı grup lehinde farklı olduğu saptanmıştır (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Sağlıklı ve Tanı Grupları İçin SUBÖ Toplam ve Yedi Alt Ölçek Puanlarının Man Whitney U Analizi

	grup	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	z	U
toplam.SUBO	sağlıklı	340	199.40	67797.50	-11.06	9827.50***
	tanı	153	352.77	53973.50		
Durtusellik	sağlıklı	340	207.59	70580.00	-9.32	12610.00***
	tanı	153	334.58	51191.00		
EngellenmeEsigi	sağlıklı	340	213.55	72607.50	-7.82	14637.50***
	tanı	153	321.33	49163.50		
DikkatHareketlilik	sağlıklı	340	214.34	72874.50	-7.61	14904.50***
	tanı	153	319.58	48896.50		
Sosyalliski	sağlıklı	340	203.85	69307.50	-10.05	11337.50***
	tanı	153	342.90	52463.50		
DuyguDurumu	sağlıklı	340	207.72	70625.00	-9.21	12655.00***
	tanı	153	334.29	51146.00		
OnayIhtiyaci	sağlıklı	340	208.74	70972.50	-8.94	13002.50***
	tanı	153	332.02	50798.50		
IceDonukluk	sağlıklı	340	216.23	73518.00	-7.26	15548.00***
	tanı	153	315.38	48253.00		

***P<.001

Tablo 7 incelendiğinde sağlıklı grubun SUBÖ Toplam puan sıra ortalamalarının (199,40) tanı alan grubun SUBÖ Toplam puan sıra ortalamalarından (352,77) anlamlı düzeyde düşük olduğu izlenmektedir (z = -11.06, p < .001). Benzer şekilde sağlıklı grubun Tüm Alt ölçek puanların sıra ortalamalarının tanı alan gruptan anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmektedir Sağlıklı ve tanı grubu için SUBÖ alt ölçek sıra ortalamaları sırasıyla, Dürtüsellik için 207.59 ve 334,58 (z = -9.32, p < .001); Engellenme Eşiği için 213.55 ve 321.33 (z = -7.82, p < .001); Dikkat Hareketlilik için 214.34 ve

319.58 ($z = -7.16, p < .001$); Sosyal İlişki için 203.85 ve 342.90 ($z = -10.05, p < .001$); Duygu Durumu için 207.72 ve 334.29 ($z = -9.21, p < .001$); Onay İhtiyacı için 208.74 ve 332.02 ($z = -8.94, p < .001$); İçe dönüklük için 216.23 ve 315.38 ($z = -7.26, p < .001$) olarak saptanmıştır.

Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, 6-12 yaş Türk çocukları için annelerden alınan bilgilere dayanarak çocuğun sosyal uyum ve becerisinin değerlendirilen 59 maddelik SUBÖ'nin toplam puan yanı sıra 7 alt ölçek üzerinden değerlendirme yapılmasına olanak sağladığını göstermektedir. Yapılan istatistik çözümler sonucunda belirlenen 7 faktörün varyansın %40.45'ünü açıkladığı saptanmıştır. Maddelerin içeriklerine uygun olarak Dürtüsellik, Engellenme Eşiği, Dikkat ve Hareketlilik, Sosyal İlişkiler, Duygu durumu, Onay İhtiyacı ve İçe dönüklük, olarak adlandırılan 7 alt ölçeğin Dürtüsellik boyutu olan ilk Faktör, varyansın %8.19'unu; Engellenme Eşiği boyutu olan 2. Faktör, varyansın %6.18'ini; Dikkat ve Hareketlilik (Karışık) olan 3. faktör varyansın %6.05'ini; Sosyal İlişkiler boyutu olan 4. faktör varyansın %5.86'sını; Duygu Durumu boyutu olan 5. faktör varyansın %5.17'sini; Onay İhtiyacı olan 6. faktör varyansın %4.85'ini; İçe Dönüklük boyutu olan 7. faktör ise varyansın %4.13'ünü açıklamaktadır. SUBÖ için saptanan bu alt ölçeklerin çocuklarda sosyal uyum ve beceriye yönelik değerlendirme yapan diğer ölçeklerde ölçülen sosyal uyum boyutları ile paralel olduğu ve benzer alanları temsil ettiği söylenebilir (Spence, 2003).

Bulgular bölümünde ayrıntılı olarak açıklanan adımlar sonunda yapılandırılan SUBÖ'nün iki yarım test ve Cronbach Alpha değerleri olarak saptanan iç tutarlık katsayısı değerlerinin tüm ölçek, dürtüsellik dikkat hareketlilik, sosyal ilişki ve onay ihtiyacı alt ölçekleri için .94 ile .72 arasında olması tüm ölçek ve söz konusu alt ölçeklerin güvenilirliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Diğer üç alt ölçek olan engellenme eşiği, duygu durumu ve içe dönüklük alt ölçeklerinin ise .68 ve .57 arasında olan iç tutarlık katsayıları bu alt ölçeklerin güvenilirliğinin orta derecede olduğunu bulgulamaktadır. Bu bulgular SUBÖ'nin 6-12 yaş arasındaki Türk çocuklarının sosyal beceri ve uyum değerlendirmeleri için kullanılabilecek güvenilir bir değerlendirme aracı olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Araştırmada sonunda elde edilen, sağlıklı ve tanı almış iki grup arasında SUBÖ'nün toplam ve tüm alt testlerinde tanı grubunun puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olması bulgusu ise bu ölçeğin geçerliğine ilişkin önemli bir kanıttır. Özellikle zihinsel özürü ve psikiyatrik tanı almış çocuklardaki sosyal uyum sorunlarını saptamada SUBÖ'nin uygun değerlendirme aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, yetersizlikleri olan çocukların, temel eğitim dönemi boyunca sosyal beceri ve sosyal becerilerini uygulama konusunda zorlandıklarını belirten Raina ve ark. (2005) araştırma bulguları ile engelli çocukların sağlıklı çocuklara oranla, sosyal becerilerinin daha zayıf olduğu görüşünü de (Gresham, 1997; Sabomie ve Beard, 1990; Uysal, 2003) desteklemektedir. Benzer şekilde, SUBÖ ile sağlıklı ve tanı almış iki grup arasında saptanan anlamlı puan farkları; öğrenme güçlüğü olan ve hafif düzeyde zihinsel engeli olan çocukların sosyal beceri puanlarının, engeli

olmayan yaşlılarından yaklaşık olarak iki standart sapma geride olduğundan bahseden Gresham ve Reschly (1987) ve Gresham, Elliott ve Black (1987)'in görüşleri ile paralellik göstermektedir.

Ayrıca, yayımlara bakıldığında özellikle gelişimin ilk aşamaları süresince yeterince uyumlu davranış sergileme konusunda güçlüğü olan bireylerin okul başarısı, sosyal yeterlilik ve akran ilişkilerinde risk grubu içinde olduklarından bahsedilmektedir (Parker ve ark, 1987). La Greca ve Mesibov (1979) bu tür sosyal uyum ve beceri güçlüğü olan çocukların sosyal beceri yetersizliklerine yapılacak erken müdahaleler ile onların sosyal uyum ve beceri gelişimlerinde yaşadıkları sorunların sağaltımına başlanmasının önemli olduğunu belirtmektedirler. Türk çocuklarına uygun olarak geliştirilen SUBÖ'niün engelli grup içinde sosyal uyum ve beceri riski taşıyan çocukların saptanması ve bu gruba erken müdahale yapılabilmesini kolaylaştıracağı açıktır.

Engelli bir çocuğun sorumluluğu engelli olmayan bir çocuğa göre daha fazladır ve Heller, Hsich ve Rowitz (1997)'e göre engelli bir çocuğa sahip olmak annelerin yaşamını babalardan daha çok etkilemektedir. Babalar işleri gereği ev dışında daha çok zaman geçirirken annelere daha fazla sorumluluk düşmektedir. Öte yandan Çocukların sosyal uyum ve beceri konusunda güçlükler yaşaması ve yardıma gereksinim duyması koşulunda, bu tür yetersizliği ve destek gereksinimi olan çocuğun ebeveyni olmanın, çocuğu ve gereksinimlerini en iyi tanıyan kişi olarak annelerin vereceği bilgilerin önemli olduğunu göstermektedir. SUBÖ'nin annelerden alınan bilgilere dayanarak çocukların sosyal uyum becerilerinin değerlendirildiği bir ölçek olması ise bu çalışma ile Türkiye'deki engelli çocukların bu konudaki güçlüklerinin tanısı ve gerekli müdahalelerin başlatılması konularında uygun bir değerlendirme aracının kazandırılmış olduğunu göstermektedir.

Bu konuda Duygun ve Sezgin'in (2003) belirttiği gibi, zihinsel engelli çocuk annelerinin duygusal tükenmişliği sağlıklı çocuk annelerinden daha fazladır. Diğer deyişle, araştırma bulguları, çocukların psikolojik sorunları ile annelerin tükenmişlik düzeyleri arasında ilişki olduğunu ve çocukların hareketlilik, sosyal ilişki sorunları gibi problemleri arttıkça annelerin tükenmişlik düzeylerinde de artma olabileceğini göstermektedir. SUBÖ ile sosyal uyum alanında güçlüğü olan epileptik çocukların annelerinin tükenmişlik düzeylerinin sağlıklı çocuk annelerinden daha fazla olduğu da Akman'ın (2006) yaptığı araştırma ile bulgulanmıştır. Akman'ın araştırmasında annelerin tükenmişlik düzeyleri ile Çocuklar için Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin (SUBO) dürtüsellik, engellenme eşiği, dikkat ve hareketlilik, sosyal ilişki, duygu durumu ve içedönüklük faktörleri arasında aynı yönde anlamlı ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Ayrıca Gresham ve Reschly (1987) ve Gresham, Elliott ve Black (1987)'e göre öğrenme güçlüğü olan çocuklar ile hafif düzeyde zihinsel engeli olan çocukların sosyal beceri puanlarının engeli olmayan yaşlılarından yaklaşık olarak iki standart sapma geride olduğu belirtilmektedir. Zihinsel engelli çocukların yanı sıra öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği gibi farklı gruplarda SUBÖ SUBÖ'nün geçerliğinin saptanması önerilmektedir.

Özetle tüm bu bulgular ışığında SUBÖ'nin 6-12 yaş arasındaki farklı engel gruplarının sosyal uyum becerilerini değerlendirmesinde kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir değerlendirme aracı olduğu saptanmıştır.

Kaynakça

- Akandere, M., Acar, M. ve Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22), 24-32.
- Akçamete, G., Avcioğlu, H., (2005). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin (7-12 yaş) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (2); 62-77.
- Akman, S., (2007). Epileptik Nöbet Geçiren-sağlıklı Çocuğu Olan Annelerin Tükenmişlik Düzeylerinin farklı değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Aydoğan Akıncı, A. (1999). Özürlü çocuğa sahip anne babaların umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Duygun, T. Sezgin, N. (2003). Zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 18(52): 37-52.
- Erkuş, A. (2003) Psikometri Üzerine Yazılar. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları
- Epir, S. (1976). "İlkokul çocukları için AAMD Uyumsal Davranış Skalası (1974 Revizyonu) Türkçe adaptasyonu El Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesi.
- Gresham F.M, MacMillan, D. L (1997). Social Competence and Affective Characteristics of Students With Mild Disabilities. Review of Educational Research, 67 (4) 377-415
- Gresham Elliot, S.N., Black, F., L. (1987). Factor structure replication and bias investigation of teacher rating of social skills. Journal of School Psychology, 25, 81-92
- Gresham F.M., Reschly, D.J., (1987). Dimensions of social competence: Method factors in the assessment of adaptive behavior, social skills, and peer acceptance. Journal of School Psychology, 25, 367-381.
- Heller, T., Hsieh, K. & Rowitz, L. (1997). Maternal and paternal caregiving of persons with mental retardation across the lifespan. Family Relations, 46, 407-415.
- La Greca, A.M, Mesibov G.B. (1979). Social skills intervention with learning disabled children: Selecting skills and implementing training. Journal of Clinical Child Psychology, . Special Issue: Learning Disabilities 8, (3): 234-241
- Merteoğlu, M. (1987). Başarı düzeyleri, cinsiyetleri ve sosyo ekonomik özellikleri farklı ilkökul öğrencilerinin bazı davranışlar yönünden karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi,

- Parker, J. G. ve Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk? *Psychological Bulletin*, 102(3), 357–389.
- Raina P., O'Donnell, M., Rosenbaum, P., Brehaut, J., Walter, S.D., Russell, D., Swinton, M., Zhu B., Wood (2005). The health and well-being of caregivers of children with cerebral palsy. *E. Pediatrics*, 15(6): 626-636
- Russell, A. & Forness, S. (1985). Behavioral disturbance in mentally retarded children in TMR and EMR classrooms. *American Journal of Mental Deficiency*. 89,338- 344.
- Sabornie, E. J., Beard, G. H. (1990). Teaching social skills to students with mild handicaps. *Teaching Exceptional Children*, 23, 35-38.
- Semmel, M. I., & Gao, X. H. (1992). Teacher perceptions of the classroom behaviors of nominated handicapped and nonhandicapped students in China. *Journal of Special Education*, 25(4), 415-430.
- Sezgin, N., (2011). Ruh'un Hareketleri: Bilim ve Ruhun Dansı. Yayınlanmamış Sistem Dizimcisi Sertifikası Tezi, Türkiye Sistem Dizimleri Enstitüsü.
- Schmidt, N.B., Joiner, T.E., Young, J. & Telch, M.J. (1995). The schema questionnaire: Investigation of psychometric properties and the hierarchical structure of a measure of maladaptive schemas. *Cognitive Therapy and Research*, 9(3), 295-321.
- Sorias, O. (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri. *Psikoloji Dergisi*, 5(20), 25-29.
- Spence, S. (1979a). *Social Skills Training with Children and Adolescents*. Oxford: NFER-NELSON Publishing Company Ltd.
- Spence, S. (1979b). *Social skills training with children and adolescents. Staff Questionnaire: Social behaviour at school (children age 5-10 years)*. Oxford: NFER-NELSON Publishing Company Ltd.
- Spence, S. (2003). *Social Skills Training with Children and Young People: Theory, Evidence and Practice*. *Child and Adolescent Mental Health*, 8 (2): 84–96
- Tabachnik, B.G. & Fidell, L.S. (1983). *Using Multivariate Statistics*. New York: Harper & Row.
- Uysal, A., Ergenekon, Y. (2010). Social Skills Instruction Carried Out by Teachers Working at Private Special Education Institutions in Turkey, *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. 45(3), 459-466.
- Vandel, D. (1995). *Children's Behavior Questionnaire*. The NICHD Study of Early Child Care. <http://secc.rti.org>.